

ΔΙΑΦΟΡΕΤΙΚΟΤΗΤΑ

Ζούμε σε μια εποχή όπου όλα αλλάζουν με ραγδαίο ρυθμό. Η σύγχρονη πραγματικότητα καλεί και το σχολείο να πάρει τη θέση του, να διαδραματίσει το ρόλο του. Ένα ρόλο όμως διαφορετικό από εκείνο που μέχρι σήμερα γνωρίζαμε. Σε όλα τα σχολεία βρίσκονται παιδιά με διαφορετικότητες. Αυτές προσδιορίζονται από τη γλώσσα, τα ήθη και έθιμα, τις αξίες, τη θρησκεία, τις ιδέες, τις αναπηρίες κ.α. Το σχολείο είναι υποχρεωμένο να συνταιριάζει τα παραπάνω και να βρίσκει τη συνισταμένη τους. Ως διαφορετικότητα ορίζουμε συνήθως τα προσωπικά στοιχεία ενός ατόμου που το διαφοροποιούν (ξεχωρίζουν) και καθιστούν δύσκολη την δραστηριοποίησή του μέσα σε μια ομάδα (κοινωνική ή μαθητική)

Αν φανταστούμε πως όλοι πάνω στη γη ή σε μια κοινωνία είναι ίδιοι (κλωνοποιημένοι) τότε θα ζούσαμε σε μια τυποποιημένη, ισοπεδωμένη κοινωνία, χωρίς αξίες, χωρίς χρώμα. Διαφορετικότητα δεν σημαίνει άσπρο ή μαύρο. Αποτελεί απαραίτητο στοιχείο για να δώσει χρώμα, νόημα και σκοπό στη ζωή μας, στην ύπαρξή μας. Μας ενώνει με τον συν-άνθρωπό μας, μας δίνει τη δυνατότητα να συν-ζούμε με τον άλλον, να συν-αποφασίζουμε και τέλος να συν-αποκαλύπτουμε την ζωή.

Η διαφορετικότητα δεν αποτελεί εμπόδιο για την δραστηριοποίηση και την ανάπτυξη χρηστικών δεξιοτήτων. Είναι ένα πεδίο μέσα από το οποίο μπορεί να καταξιωθεί και να καθιερωθεί ο καθένας ξεχωριστά μέσα στην κοινωνία. Αυτό που μετράει είναι η στάση της κοινωνίας, του κάθε ενός από εμάς, οι προσδοκίες που απαιτούμε από τους άλλους (τους διαφορετικούς), η οπτική γωνία που αντιμετωπίζουμε την διαφορετικότητα. Η προκατάληψη και η υποτιμητικότητα στις δεξιότητες των ατόμων είναι η πραγματική διάσταση της διαφορετικότητας. Ας μην ξεχνάμε όμως πως σε μια ανοιχτή κοινωνία που θέλει να ισχυρίζεται πως έχει ανθρώπινο πρόσωπο, καθένας έχει το δικαίωμα να αναγνωρίζεται σαν αυτόνομη προσωπικότητα.

ΔΙΑΦΟΡΕΤΙΚΟΤΗΤΑ

Το βασικό στοιχείο που επιβάλλεται να αξιοποιήσει ο δάσκαλος είναι αυτή η διαφορετικότητα των μελών μιας ομάδας. Είναι σαφές πως σε μια κοινωνική ομάδα δεν μπορεί να έχουν όλοι ταυτόσημες ικανότητες. Παρ' όλα αυτά συνυπάρχουν όλοι σε μια κοινωνική ομάδα, συνεργάζονται προσφέροντας ο καθένας κάτι από τις ικανότητές του. Επομένως τη διαφορετικότητα των ατόμων τη βιώνουμε όλοι καθημερινά. Έτσι ακριβώς σε μια ομάδα μαθητών υπάρχει η διαφορετικότητα μεταξύ των μελών της, προσδιοριζόμενη (πέραν των παραπάνω) και από άλλους παράγοντες (το σχολείο φοίτησης, τα επαγγέλματα των γονέων, τη συνοικία που ζουν , τη συμπεριφορά τους, την εθνικότητά τους, τις αναπηρίες κ.λ.π.) Η διαφορετικότητα δεν αποτελεί πάντα αρνητικό παράγοντα για την ένταξη κάποιων ατόμων σε μια ομάδα. Ο δάσκαλος έχει τη δυνατότητα μέσα από διαδικασίες βιωματικού χαρακτήρα , μέσα από δραστηριότητες ατομικές ή ομαδικές, να αφήσει να προσδιοριστεί αλλά και να καθιερωθεί η θέση κάθε μέλους. Συνήθως τη θέση του κάθε μέλους την προσδιορίζει και την κατέχει το ίδιο, με δικές του προσπάθειες. Σε περιπτώσεις όμως όπως των Αμμεα, οφείλει ο δάσκαλος να υποβοηθήσει, με διακριτικό τρόπο, αυτά τα άτομα ώστε να καταλάβουν κάποια θέση στην ομάδα, πάντα σύμφωνα με τις ικανότητές και δυνατότητές τους.

Αποδοχή της διαφορετικότητας από τον δάσκαλο σημαίνει αναγνώριση της μοναδικότητας του άλλου, της αυτονομίας του, των δυνατοτήτων του. Αναγνώριση των δικαιωμάτων του για πρόσβαση στη γνώση (όχι απαραίτητα σχολική), την εκπαιδευτική διαδικασία. Ο Buber (1964) υποστηρίζει πως παιδαγωγικά ωφέλιμο είναι η παιδαγωγική συνάντηση και όχι ο παιδαγωγικός στόχος. Στο σημείο που συναντιέται η αξία της διαφορετικότητας με την παιδαγωγική είναι η διαδικασία, η παιδαγωγική μέθοδος, που ακολουθείται για την παιδαγωγική συνάντηση. Αυτό σημαίνει πως οφείλει ο δάσκαλος να παρατηρήσει το παιδί, ώστε να είναι σε θέση να το κατανοήσει, να οργανώσει την εκπαίδευσή του, μη αποκλείοντας από το αλληλεπιδραστικό μοντέλο το περιβάλλον του παιδιού και τέλος να είναι σε θέση να προβεί σε διορθωτικές-παρεμβατικές αλλαγές της πορείας που ακολουθεί, όταν αυτό κρίνεται αναγκαίο.

Το κυρίαρχο επομένως σημείο είναι η ανάπτυξη των προϋποθέσεων για μια ολόπλευρη ανάπτυξη, όσο το δυνατόν και ισόρροπη , σ' όλους τους τομείς της

ΔΙΑΦΟΡΕΤΙΚΟΤΗΤΑ

προσωπικότητας του παιδιού. Είναι ανάγκη να ανακαλυφθεί ο δρόμος που θα χρησιμοποιηθεί ώστε οι όποιες κοινωνικές ή προσωπικές συγκρούσεις να μην αποτελέσουν εμπόδιο για την ικανοποίηση αναγκών και ενδιαφερόντων του παιδιού. Κάθε προσπάθεια καλό θα ήταν να είναι προσανατολισμένη ώστε να το ωθήσουν και να το βοηθήσουν στην ανακάλυψη θετικών στοιχείων, ικανοτήτων, στην κατάκτηση της γνώσης (όχι απαραίτητα σχολικής) και τελικά να στην χρησιμοποίησή της.

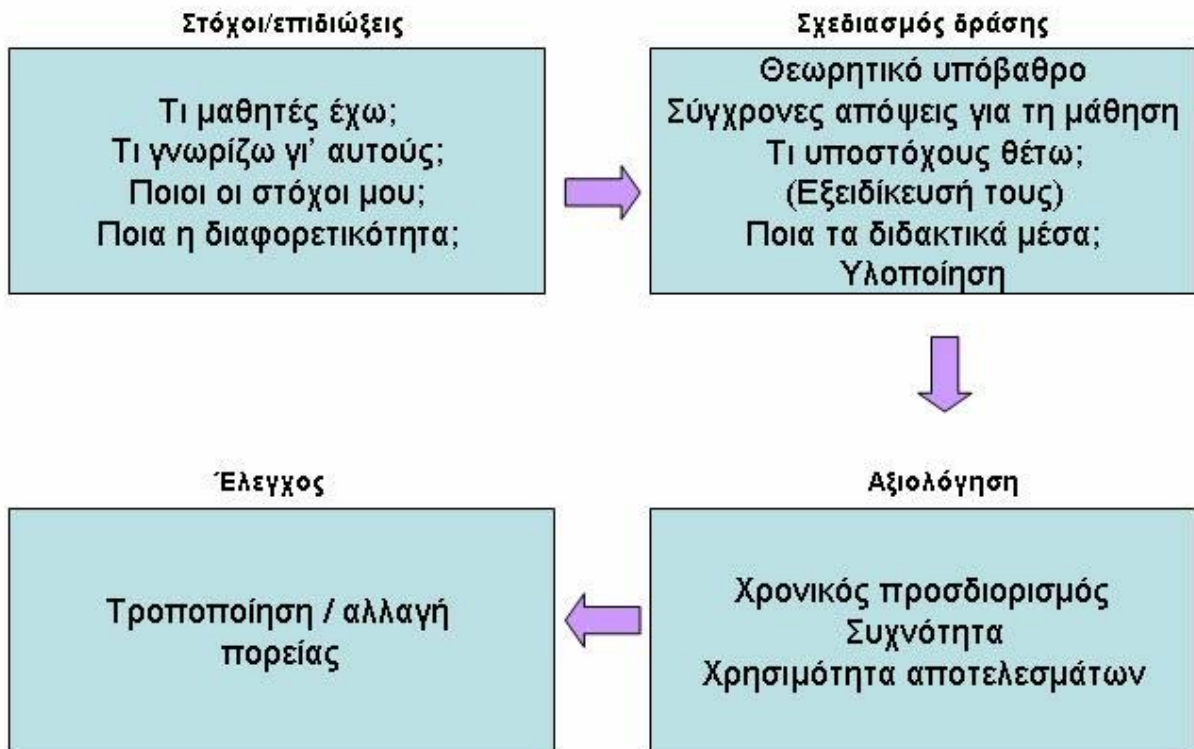
Τα παιδιά όταν πηγαίνουν στο νηπιαγωγείο ή στον παιδικό σταθμό, διαθέτουν ένα μεγάλο φάσμα από δυνατότητες αλλά και περιορισμούς. Αυτό σημαίνει πως κάθε παιδί θα προσεγγίσει το γνωστικό αντικείμενο με τη δική του αντίληψη, με το δικό του νοητικό δυναμικό. Αυτή η προσέγγιση του γνωστικού αντικειμένου είναι που προσδιορίζει τη διαφορετικότητα και στη συνέχεια το καθιερώνει. Για να βελτιωθεί το δεύτερο, θα πρέπει να παρέμβει ο δάσκαλος στο πρώτο. Η αρχή λοιπόν για τον δάσκαλο είναι να προσδιορίσει την διαφορετικότητα. Σ' αυτό το κομμάτι μπορεί με τις κατάλληλες παιδαγωγικές μεθόδους και επιλεγμένες δραστηριότητες να παρέμβει ώστε να κατακτηθεί μια συγκεκριμένη ικανότητα.

Τα προβλήματα που προκύπτουν από τη διαφορετικότητα θα πρέπει να αντιμετωπιστούν με μια νέα προοπτική, από μια διαφορετική οπτική γωνία. Ο ρόλος του δασκάλου, είναι ιδιαίτερα σημαντικός, ο τρόπος αντιμετώπισης της διαφορετικότητας του παιδιού, με όποια έννοια προσδίδεται σ' αυτόν τον όρο, είναι καθοριστικός και επηρεάζει άμεσα τη διαδικασία της κοινωνικοποίησης και της μάθησης. Αν δοθούν οι κατάλληλες ευκαιρίες και αξιοποιηθούν οι όποιες εμπειρίες του παιδιού, μπορεί ο δάσκαλος να ελπίζει στη μείωση των αρνητικών επιπτώσεων στην ανάπτυξη του παιδιού. Σ' αυτή τη προσπάθεια, με όποιες παρεμβατικές διαδικασίες, βασικό στοιχείο είναι και το οικογενειακό περιβάλλον του παιδιού, το οποίο σε καμιά περίπτωση δεν πρέπει να μείνει αμέτοχο. Αυτό σημαίνει ένα ευέλικτο αναλυτικό πρόγραμμα, με καθημερινό σχεδιασμό της εκπαιδευτικής πράξης, συχνή αξιολόγηση του προγράμματος, αλλά και των αποτελεσμάτων των παρεμβατικών διαδικασιών .

ΔΙΑΦΟΡΕΤΙΚΟΤΗΤΑ

Ένα πλαίσιο δράσης μέσα στο οποίο μπορεί να κινηθεί ο δάσκαλος σχηματικά είναι ο παρακάτω.

Βασικός στόχος: Βασική επιδίωξη για την απόκτηση βασικών γνώσεων από γνωστικά αντικείμενα χρηστικά στον εκπαιδευόμενο, είναι η δημιουργία ενός ποικιλόμορφου και συμμετοχικού περιβάλλοντος.

Ο Howard Gardner στο Πανεπιστήμιο του Χάρβαρντ εισήγαγε τη θεωρία της πολλαπλής νοημοσύνης από το 1983. Αυτή είναι μια ψυχολογική θεωρία για το μυαλό. Ο Gardner στηρίζει τη θεωρία του σε μελέτες που σχετίζονται με την αναπτυξιακή πορεία του παιδιού, σε απόψεις που έχουν σχέση με τη γνώση, σε εμπειρίες από τραυματισμούς εγκεφάλου ατόμων και σε ψυχολογικές θεωρίες και προσεγγίσεις. Είναι γνωστό πως τα περισσότερα tests νοημοσύνης εξετάζουν και μετρούν τη γλώσσα και τη λογικομαθηματική σκέψη ενός ατόμου. Αυτά όμως σύμφωνα με τον Gardner αποτελούν μόνο δύο από τα οκτώ είδη νοημοσύνης. Υπολείπονται άλλα έξι που είναι η μουσική (Musical), η χωρική (Spatial), η σωματική (Bodily), η διαπροσωπική (Interpersonal), η ενδοπροσωπική (Intrapersonal), και η φυσιοκρατική (Naturalistic). Αυτές είναι οι οκτώ κύριες περιοχές στις οποίες οι άνθρωποι έχουν ειδικές δεξιότητες και τις ονομάζει intelligences.

Οι έρευνα που πραγματοποίησε ο Gardner (και συνεχίζεται) ήταν μια απάντηση στην εργασία του Alfred Binet που είχε κάνει στην Γαλλία γύρω στο 1900, από την οποία εργασία οδηγήθηκε στα tests νοημοσύνης. Αυτά τα tests εξετάζουν κυρίως δυο τομείς της νοημοσύνης, τον λεκτικό και τον λογικομαθηματικό. Αν κάποιος πάει καλά σ' αυτούς τους τομείς θεωρείται πως είναι "ευφυής".

Η θεωρία της πολλαπλής νοημοσύνης προτείνει ότι υπάρχουν και άλλα μέτρα της νοημοσύνης εκτός απ' αυτά τα δύο. Στο σημείο αυτό ο Gardner διαπιστώνει δυο αξιώσεις. Η πρώτη αξίωση είναι ότι όλοι οι άνθρωποι έχουν μέχρι ενός βαθμού όλες τις νοημοσύνες (intelligences). Η δεύτερη αξίωση είναι ότι λόγω των γενετικών μας καταβολών, αλλά και του περιβάλλοντος που ζούμε, κανένας άνθρωπος δεν έχει ακριβώς την ίδια ανάπτυξη των intelligences, ακόμα και οι ομογενείς δίδυμοι, επειδή η εμπειρία τους είναι διαφορετική. Σε μερικούς όμως είναι περισσότερο ανεπτυγμένες κάποιες, από άλλες υπολειπόμενες. Είμαστε όμως όλοι ικανοί να βελτιώσουμε τις δυνατότητές μας, ανάλογα με τις συνθήκες όπου ζει το άτομο και τα ερεθίσματα που δέχεται.

Η πολλαπλή νοημοσύνη δεν αποτελεί έναν στόχο αλλά είναι ένα εργαλείο. Ένα εργαλείο που αξιοποιείται ώστε ο μαθητής να μάθει να χρησιμοποιεί τη γνώση στις νέες καταστάσεις. Μέχρι τώρα στόχος ήταν το παιδί να απομνημονεύει τη γνώση και κατόπιν να την αναπαράγει σε δεδομένες απαιτήσεις, με την αδυναμία όμως να την χρησιμοποιήσει σε νέες καταστάσεις. Με την θεωρία της πολλαπλής νοημοσύνης ένα

θέμα μπορεί να εξεταστεί, να “διδασθεί”, να επεξεργαστεί από πολλές απόψεις, ενεργοποιώντας τα διαφορετικά intelligences. Στο κομβικό αυτό σημείο βρίσκεται ο δάσκαλος που θα πρέπει να ψάξει να βρει το σημείο προσέγγισης που είναι κατάλληλο για κάθε παιδί. Σημείο προσέγγισης πάνω στο οποίο θα εργαστεί όχι μόνο μια στιγμή, αλλά συνέχεια, μέχρι την απόκτηση των κατάλληλων στρατηγικών για την απόκτηση της γνώσης. Έτσι π.χ. μπορεί τα μαθηματικά ή η ανάπτυξη της μαθηματικής σκέψης γενικότερα, να αναπτυχθεί μέσα από τη μουσική, από μουσικές δραστηριότητες. Επίσης μέσα από τη μουσική μπορεί να αναπτυχθούν και άλλες δραστηριότητες που έχουν σχέση με “την τέχνη του λόγου, τις κοινωνικές σπουδές, τις θετικές επιστήμες, τη φυσική αγωγή, τις εικαστικές τέχνες, τη θεατρική αγωγή.”¹ Σήμερα με την έκρηξη της γνώσης, ένα άτομο που εκπαιδεύεται, θεωρείται ότι μπορεί να γνωρίζει πολλά γνωστικά αντικείμενα, αλλά αν αυτό δεν συμβαίνει πρέπει να γνωρίζει πώς να ανακαλύπτει και πώς να χρησιμοποιεί τις πληροφορίες, πώς να χρησιμοποιεί την εμπειρία.

“ Η πολλαπλή προσέγγιση της διδασκαλίας βασίζεται στη βαθιά αίσθηση για κοινωνική δικαιοσύνη και στην πεποίθηση ότι όλα τα παιδιά πρέπει να έχουν ευκαιρίες για να πετύχουν με το δικό τους τρόπο. Η θεωρία για την πολλαπλή νοημοσύνη φαίνεται να είναι η καλύτερη απάντηση στην κοινωνική αδικία. Εξασφαλίζει ένα πλαίσιο δράσης στο οποίο μπορούν να επεκταθούν τα ταλαντούχα και προικισμένα παιδιά, καθώς και αυτά που χρειάζονται κάποιου είδους υποστήριξη. Ο κοινός σκοπός είναι να αναπτύξει κάθε μαθητής τη μέγιστη ικανότητά του. Η πολλαπλή νοημοσύνη παρέχει το πλαίσιο, το οποίο θα του εξασφαλίσει κάτι τέτοιο και το οποίο θα υποστηριχτεί από την ανάπτυξη του αναλυτικού Προγράμματος.”²

Η πολλαπλή νοημοσύνη μπορεί να αποτελέσει ένα σοβαρό εργαλείο στα χέρια των εκπαιδευτικών που αξιολογώντας το πνευματικό υλικό του παιδιού, να βρει εκείνες τις μεθόδους που θα αποτελέσουν μοχλό για την πνευματική ανάτασή του. Να καταρτίσει το κατάλληλο πρόγραμμα με γνώμονα τις ατομικές απαιτήσεις του παιδιού, ώστε να μπορεί να χειριστεί τη γνώση σε νέες καταστάσεις. Είναι γεγονός πως όλα τα παιδιά δεν μαθαίνουν τα ίδια πράγματα, στον ίδιο χρόνο, με τον ίδιο ρυθμό. Άραγε γιατί να μαθαίνουν με τον ίδιο τρόπο διδασκαλίας; Είναι επίσης γνωστό

¹ Α. Παπαζάρης, Κ. Πατσανζόπουλος, Μ. Μαγιάλου. Διαθεματικές δραστηριότητες με άξονα τη μουσική. Εκδόσεις Δίπτυχο Αθήνα 2003 Σελ. 7,8,9,10.

² Πολλαπλή νοημοσύνη-Μεταφράσεις άρθρων. Παιδαγωγικό Ινστιτούτο Κύπρου. Λευκωσία, Μάρτιος 2000. σελ. 4

πως ένα θέμα μπορεί να προσεγγιστεί με πολλούς και ποικίλους τρόπους. Βασικές διαστάσεις αυτών των τρόπων είναι τα είδη της νοημοσύνης που προανέφερα. Αυτό δεν σημαίνει πως ο εκπαιδευτικός θα πρέπει να διδάξει με οκτώ διαφορετικούς τρόπους, αλλά μπορεί να διδάξει ένα αντικείμενο χρησιμοποιώντας διαφορετικά μαθησιακά πεδία.

«Η λεκτική/ γλωσσική νοημοσύνη μπορεί να καλλιεργηθεί με τα μαθηματικά (π.χ. ιστορίες με χρονικές αναφορές, σχέδια, χάρτες κτλ.)- Η λογική/ μαθηματική νοημοσύνη μπορεί να καλλιεργηθεί με τη δραματοποίηση (π.χ. χρονοδιαγράμματα δοκιμών θεατρικών παραστάσεων, μετρήσεις, εκτιμήσεις, υπολογισμός κόστους, προϋπολογισμοί κτλ.), Η οπτική/ χώρου νοημοσύνη μπορεί να καλλιεργηθεί μέσω ομαδικών μελετών (π.χ. κατασκευή μοντέλων, χαρτών, εικόνων κτλ.). Η μουσική νοημοσύνη μπορεί να καλλιεργηθεί μέσω της επιστήμης και τεχνολογίας (π.χ. μελέτες για τους παλμούς των μετάλλων, διάφοροι πειραματισμοί κτλ.). Η σωματική/ κιναισθητική νοημοσύνη μπορεί να καλλιεργηθεί μέσω της μουσικής (π.χ. τραγουδώντας και χειροκροτώντας, με ρυθμικές κινήσεις και χορό κτλ.). Η διαπροσωπική νοημοσύνη μπορεί να καλλιεργηθεί μέσω της συνεργασίας και στρατηγικών ομαδικής μάθησης για κάθε θέμα και πρόβλημα. Η ενδοπροσωπική νοημοσύνη μπορεί να καλλιεργηθεί μέσα από συνεταιριστικές εργασίες κλπ.»³

Είναι πολύ σημαντικό ο κάθε μαθητής να μαθαίνει με το δικό του τρόπο, αλλά και ο δάσκαλος να διδάσκει με πολλαπλούς τρόπους. Σ' αυτό το σημείο καλείται ο εκπαιδευτικός να διερευνήσει τον τρόπο που μπορεί να χρησιμοποιήσει ώστε να πετύχει το ζητούμενο. Η διαφορετικότητα είναι δημιούργημα του Θεού. Η ομορφιά ή η ασχήμια, το μέτρο της σωματικής διάπλασης, η ευφυΐα, το στερημένο (ή μη) ανάπτυξης, είναι ένα κομμάτι της πληρότητας, της τελειότητας. Αν αρνηθούμε και αν απορρίψουμε λοιπόν την διαφορετικότητα, τότε αυτόματα απορρίπτουμε όλα τα παραπάνω.

Χαράλαμπος Συμεωνίδης
Νηπιαγωγός

³ Πολλαπλή νοημοσύνη-Μεταφράσεις άρθρων. Παιδαγωγικό Ινστιτούτο Κύπρου. Λευκωσία, Μάρτιος 2000. σελ. 4